

ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-09>

УДК 35.08

*Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі,
вулиця Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна
e-mail: pkoi@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>*

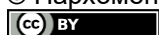
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті зазначено, що кліматичну безпеку можна визначити як стан захищеності особи, суспільства і держави від ризиків та загроз, пов'язаних із негативними наслідками глобальних кліматичних змін. Кліматично безпечним вважається суспільство, яке має такі характеристики: високий рівень сек'юритизації кліматичних змін на рівні державної політики; вагома фінансова й організаційна підтримка процесів декарбонізації з боку держави (включаючи великі інвестиції у низьковуглецевий розвиток і суворе кліматичне регулювання); високий рівень громадської усвідомленості необхідності боротьби зі змінами клімату; а також наявність значних природних ресурсів, які сприяють підтриманню захищеності від кліматичних загроз. Виокремленні основні проблеми кліматичної безпеки України та запропоновано запровадити нормативно-організаційний механізм забезпечення кліматичної безпеки в системі національної безпеки України, який складається з наступних елементів. Центральним елементом цього механізму виступає формування та впровадження Національної кліматичної стратегії. Її розробка повинна спиратися на міжнародно визнані документи — зокрема, Паризьку кліматичну угоду, Європейський зелений курс, Цілі сталого розвитку ООН — а також на найкращі практики адаптації, які апробовані в країнах ЄС. Не менш значущим елементом нормативно-організаційного механізму є чітке визначення цілей і завдань державної кліматичної політики, які б враховували міжгалузевий і регіональний контекст.

Як цитувати: Пархоменко-Куцевіл О. І. Теоретичні засади забезпечення кліматичної безпеки у системі національної безпеки України. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 127–138. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-09>

In cites: Parkhomenko-Kutsevil, O.I. (2025). Theoretical principles of ensuring climate security in the national security system of Ukraine. *State Formation*, no. 1 (37), 127–138. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-09> [in Ukrainian].

© Пархоменко-Куцевіл О. І., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Ключовим для реалізації кліматичної політики є визначення кола суб'єктів, які беруть участь у формуванні та впровадженні рішень. Важливою складовою є створення дієвого механізму моніторингу впровадження кліматичних заходів. Такий моніторинг має ґрунтуватися на відкритих джерелах даних, відповідати міжнародним стандартам верифікації, мати регулярний характер і забезпечувати не лише інформування громадськості, але й можливість аналітичної оцінки та коригування рішень. Окреме місце в механізмі займає ідентифікація та управління кліматичними ризиками. Для підвищення системності й координації заходів доцільно створити постійно діючий інституційний орган – Національну кліматичну раду.

Ключові слова: *публічне управління, національна безпека, кліматична безпека, екологічна безпека, безпека особистості, зміна клімату, зелений курс.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження кліматичної безпеки в системі національної безпеки України обумовлюється різко зростаючими екологічними загрозами, зумовленими глобальними кліматичними змінами, а також специфікою географічного, економічного та соціального становища держави. Зміна клімату вже сьогодні суттєво впливає на стан природних ресурсів, продовольчу безпеку, здоров'я населення, водозабезпечення, енергетику, функціонування інфраструктури, а також зумовлює міграційні процеси. Ці фактори формують нові виклики для державної політики у сфері безпеки, зокрема вимагають адаптації національного безпекового сектору до довготривалих і малопрогнозованих ризиків природного походження.

Важливість інтеграції кліматичних ризиків у систему національної безпеки України посилюється і в умовах війни, коли навантаження на навколишнє середовище зростає внаслідок бойових дій, пошкодження інфраструктури, забруднення ґрунтів і вод, знищення екосистем. У таких обставинах зростає потреба в розробці ефективної державної стратегії, яка передбачає врахування кліматичних загроз у процесі стратегічного планування, управління ризиками та реагування на кризові ситуації.

Крім того, Україна як країна, що прагне до європейської інтеграції, має адаптувати своє законодавство та політику безпеки до стандартів ЄС, де питання кліматичної безпеки вже є невід'ємною частиною стратегічного планування. Врахування кліматичного чинника в системі національної безпеки також дозволяє підвищити стійкість держави до зовнішніх та внутрішніх загроз, сприяти сталому розвитку, забезпечити збереження природного середовища та добробуту громадян.

Таким чином, включення кліматичної безпеки до пріоритетів національної безпекової політики України є нагальним завданням, що відповідає як сучасним викликам, так і стратегічному курсу держави на інтеграцію у європейську спільноту та формування комплексної, адаптивної й сталозбалансованої системи безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення кліматичної безпеки у системі національної безпеки розглядають несистемно. Часто кліматичну безпеку аналізують з точки зору фінансового механізму.

Так, Н. Проць [1] розглядає кліматичну безпеку з точки зору її фінансового забезпечення. Деякі вчені кліматичну політику та кліматичну безпеку аналізують як складову екологічної безпеки. Зокрема, О. Скуйбіда та ін. зазначає, що «зміна клімату є однією з головних глобальних проблем екологічної безпеки, яка ставить під загрозу можливість сталого розвитку людства, а також збалансованого існування водних і наземних екосистем та їх біорізноманіття» [2]. С. Далбу запроваджує критичну переоцінку безпекових концепцій з огляду на екологічну кризу, акцентує потребу переходу від домінування "вогневої потужності" до збереження екосистем, урахування "Антропоцену" [4]. Т. Іде підкреслює ризики зворотного ефекту, коли екологічні ініціативи можуть не враховувати соціальну нерівність, породити нові конфлікти [8]. У своїх дослідженнях М. МакДоналд відстоює окрему парадигму «екологічної безпеки», у центрі якої взаємозв'язок клімату із стабільністю екосистем і суспільств [10], а також оцінює, наскільки існуючі концепції міжнародних відносин є адекватними для розв'язання кліматичних викликів і закликає до переосмислення ІР у новому контексті [11].

Науковці у дослідженнях переглядають роль клімату у забезпеченні безпеки. Б. Шарбонно (Charbonneau) розглядає появу кліматичної безпеки як окремої парадигми, що змінює традиційне військове бачення безпеки на модель, де кліматичні зміни розглядаються як стратегічне й геополітичне джерело загроз [3]. М. Голдберг аналізує, як наукова інформація формує зв'язок «клімат–безпека», досліджуючи кейси Дарфуру, Сирії, ролі кадрів та концепції «кліматичних війн» [5]. Д. Нардт розглядає зміну клімату як екзистенційну загрозу, обговорює етичні аспекти та майбутнє в умовах «Антропоцену» [6]. П. Харріс аналізує прогалини у глобальному керуванні кліматом, вивчає внутрішньополітичні й міжнародні рамки, що перешкоджають ефективному реагуванню на кліматичні виклики [7]. М. Лавренце та ін. показують, як кліматична криза переплітається з енергетичною, продовольчою, політичною кризами, формуючи складну систему взаємозалежних загроз [9]. Водночас, А. Воглер досліджує як збройні сили взаємодіють із змінами довкілля, зокрема через зміни клімату, що створює нові вимоги до оборонних структур [15]. П. Невел [13] та ін. пропонують створення міжнародного договору про редукацію викопних видів палива, щоб підсилити глобальну кліматичну безпеку.

На основі проведеного аналізу можна зробити низку висновків щодо стану вивчення проблем кліматичної безпеки в системі національної безпеки. По-перше, кліматична безпека наразі розглядається у науковому дискурсі фрагментарно та несистемно. Переважна частина вітчизняних досліджень зосереджена переважно на фінансових аспектах забезпечення кліматичної безпеки, що звужує розуміння її сутності як багатовимірного феномену. По-друге, частина вчених ототожнює кліматичну безпеку з екологічною, розглядаючи її як одну з глобальних екологічних загроз. По-третє, у сучасному зарубіжному науковому дискурсі простежується тенденція до перегляду

традиційних безпекових парадигм з урахуванням кліматичних викликів. По-четверте, новітні дослідження вказують на зростаючу роль клімату як стратегічного чинника у сфері безпеки. По-п'яте, у сучасній науковій літературі все частіше кліматичну безпеку розглядають у контексті складних взаємозалежностей між різними кризами.

Мета статті – обґрунтування теоретичних засад забезпечення кліматичної безпеки у системі національної безпеки України, виокремлення нормативно-організаційного механізму забезпечення кліматичної безпеки у системі національної безпеки України.

Застосована методологія і методи. Для вирішення поставлених завдань у статті використовувалися методи системного аналізу, компаративного аналізу, індукції та індукції, узагальнення тощо. Застосування зазначених методів надало можливість автору обґрунтувати запровадження нормативно-організаційного механізму забезпечення кліматичної безпеки у системі національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Кліматична безпека стає все більш значущим аспектом національної безпеки України, що вимагає комплексного підходу та правового регулювання. Зміни клімату можуть максимально негативно впливати на економічну стабільність, продовольчу безпеку та здоров'я громадян. Розвиток правових механізмів, спрямованих на мінімізацію кліматичних ризиків, є одним із пріоритетних завдань для держави.

Термін «кліматична безпека» є доволі поширеним у зарубіжному науковому дискурсі, однак усталеного, загальновизнаного визначення цього поняття поки що не існує. У науковій літературі можна виокремити кілька основних напрямів його концептуалізації.

По-перше, поширеним є розуміння кліматичної безпеки як одного з ключових чинників виникнення збройних конфліктів або як множника загроз їхнього загострення. Такий підхід надає цьому поняттю вагомому значення як у міжнародному, так і в національному та людському вимірі (human security), оскільки конфлікти можуть розгортатися на будь-якому рівні – від глобального до локального [12]. Предметом таких конфліктів стає боротьба за дедалі обмеженіші ресурси – насамперед воду та продукти харчування, за придатні для проживання території з комфортними кліматичними умовами тощо. Незважаючи на відсутність наукового консенсусу щодо того, чи може клімат сам по собі бути джерелом конфліктів, загальновизнано, що кліматичні зміни здатні створювати або посилювати середовище, схильне до конфліктогенності, навіть якщо формальні причини протистояння будуть іншими.

По-друге, у науковому дискурсі широко представлений державоцентричний підхід, який фокусується на ризиках і загрозах, що виникають внаслідок кліматичних змін для національної безпеки. Йдеться як про прямі загрози – наприклад, затоплення прибережних територій через підвищення рівня Світового океану, так і про непрямі – зокрема зростання

потоків біженців унаслідок погіршення природно-кліматичних умов у певних регіонах [14]. Такі зміни також можуть зумовити збільшення державних витрат на оборону, оскільки кліматичний фактор, як нове джерело конфліктів, імовірно, сприятиме їх зростанню і розширенню спектра зовнішніх загроз. До них належать і економічні виклики – зокрема, уповільнення темпів економічного зростання внаслідок несприятливих кліматичних змін: від посух, зниження врожайності, руйнування інфраструктури через просідання ґрунтів (наприклад, при таненні вічної мерзлоти), до зростання частоти й масштабу температурних аномалій і стихійних лих.

Крім того, серйозною проблемою стає необхідність проведення низьковуглецевої трансформації економіки, що супроводжується значними фінансовими витратами, спрямованими на адаптацію усіх сфер державного управління та суспільного життя до нових кліматичних стандартів. Це передбачає перехід до альтернативних джерел енергії, створення нової інфраструктури (енергетичної, промислової, житлово-комунальної), водночас з передчасним виведенням з експлуатації старої. Така трансформація здатна суттєво змінити соціальну структуру та навіть торкнутися культурних і традиційних аспектів життя держав.

У межах державоцентричного підходу важливим є і міжнародний аспект кліматичної безпеки. З одного боку, зміна клімату вимагає глобальної солідарності та координації зусиль усієї міжнародної спільноти. З іншого – позиції ключових глобальних гравців щодо масштабів і можливостей такого співробітництва істотно відрізняються. Наслідком кліматичних змін, таких як зростання кількості конфліктів чи необхідність економічних трансформацій, може стати зміна розстановки сил серед провідних держав світу. Деякі з них можуть не витримати фінансового навантаження, пов'язаного з декарбонізацією, й втратити свій вплив. Інші ж, навпаки, адаптуються швидше, отримують економічні вигоди та посилять своє геополітичне становище.

По-третє, кліматична безпека розглядається і в контексті людської безпеки, яка охоплює сім ключових сфер: економічну, продовольчу, медичну, екологічну, політичну, а також безпеку спільнот і особистості [6]. Всі ці сфери можуть зазнати впливу кліматичних змін, часто – опосередковано. Наприклад, система охорони здоров'я постає перед викликом поширення нових захворювань через зміну середньої глобальної температури. Якщо населення не зможе адаптуватися до нових умов, це може призвести до масштабних негативних наслідків. Місцеві громади можуть бути змушені залишити традиційні території проживання, а в окремих державах можливе зниження рівня добробуту й середньої тривалості життя через втілення в реальність згаданих загроз для здоров'я та соціально-економічного розвитку.

Отже, кліматичну безпеку, як концепцію, що набуває дедалі більшої ваги у стратегічній культурі України, можна визначити як стан захищеності особи,

суспільства і держави від ризиків та загроз, пов'язаних із негативними наслідками глобальних кліматичних змін. Кліматично безпечним вважається суспільство, яке має такі характеристики: високий рівень сек'юритизації кліматичних змін на рівні державної політики; вагома фінансова й організаційна підтримка процесів декарбонізації з боку держави (включаючи великі інвестиції у низьковуглецевий розвиток і суворе кліматичне регулювання); високий рівень громадської усвідомленості необхідності боротьби зі змінами клімату; а також наявність значних природних ресурсів, які сприяють підтриманню захищеності від кліматичних загроз. Водночас слід наголосити, що остання ознака – багатство на природні ресурси (насамперед водні, лісові тощо) – хоч і не є обов'язковою для кліматичної безпеки, однак за її наявності вона може частково компенсувати нестачу інших критично важливих чинників.

Кліматична безпека у системі національної безпеки України постає як один із найскладніших і багатовимірних викликів сучасності. Попри визнання важливості цього питання на глобальному рівні, в українському контексті воно досі залишається недостатньо інтегрованим у державну систему стратегічного планування та управління ризиками. Сутність проблеми полягає у тому, що зміни клімату чинять багатогранний вплив на життєво важливі сфери функціонування держави, водночас не сприймаючись у повному обсязі як чинник прямої загрози національній безпеці.

Одна з основних проблем полягає в низькому рівні інституційної інтеграції кліматичної тематики до сектору безпеки й оборони. Попри те, що стратегічні документи України, такі як Стратегія національної безпеки, згадують питання зміни клімату, їх розгляд здебільшого носить декларативний характер і не супроводжується конкретними механізмами дій. Відсутність цілісної нормативно-правової бази, яка б визначала кліматичні ризики як безпекові загрози, значно ускладнює формування ефективної державної політики у цій сфері.

Крім того, проблемним залишається обмежене фінансування кліматичних ініціатив та відсутність чітких пріоритетів у бюджетній політиці щодо адаптації до змін клімату. Інвестиції в захист інфраструктури від повеней, модернізацію систем водопостачання, розвиток «зеленої» енергетики, збереження біорізноманіття або посилення аналітичної бази оцінки кліматичних загроз не мають стабільного фінансового забезпечення. Це знижує здатність держави діяти на упередження та своєчасно реагувати на виклики.

Ще однією серйозною проблемою є фрагментарність міжвідомчої координації у сфері кліматичної безпеки. Відповідальність за різні аспекти реагування на кліматичні загрози розподілена між різними міністерствами та установами, часто без належного узгодження дій. Це призводить до дублювання функцій, втрати ефективності, а також до недостатнього обміну

даними між органами влади. У результаті формування державної політики у сфері кліматичної безпеки є неузгодженим, реактивним, а не проактивним.

Окремо варто наголосити на проблемі обмеженості науково-аналітичного забезпечення у сфері прогнозування кліматичних ризиків. Українські дослідницькі інституції часто не мають достатньої фінансової, технічної та кадрової спроможності для проведення повноцінного аналізу впливу кліматичних змін на сектор національної безпеки, що унеможливорює формування достовірних сценаріїв та своєчасне планування. Крім того, дані про зміну клімату, адаптаційні можливості різних регіонів та рівень вразливості різних галузей не завжди є відкритими, актуальними та інтегрованими в національні інформаційні системи.

Проблеми кліматичної безпеки поглиблюються внаслідок воєнної агресії, що триває на території України. Збройний конфлікт спричинив масштабні руйнування природного середовища, погіршення стану водних і земельних ресурсів, забруднення повітря, лісові пожежі, втрату біорізноманіття та інші наслідки, що посилюють кліматичні ризики. Водночас система екологічного моніторингу була суттєво послаблена, а ресурси держави спрямовані на першочергові оборонні потреби. Така ситуація значно знижує здатність України розробляти і впроваджувати довгострокову кліматичну стратегію в умовах нестабільності та зростання загроз.

Серйозним викликом залишається і відсутність усвідомлення кліматичних ризиків у суспільстві. Попри зростання глобальної уваги до кліматичної тематики, рівень екологічної та кліматичної освіти в Україні залишається низьким. Це призводить до обмеженої підтримки громадськістю заходів із декарбонізації економіки, адаптації до кліматичних змін, впровадження «зелених» технологій і обмеження викидів. Без широкої суспільної участі та підтримки ефективна кліматична політика є неможливою.

У комплексі всі ці проблеми свідчать про системну вразливість України до наслідків кліматичних змін та недостатню готовність до їх нейтралізації. Враховуючи географічне положення країни, її аграрну залежність, стан екологічної інфраструктури та тривалість воєнних дій, кліматична безпека має бути визначена одним із ключових пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки. Тільки цілісне бачення, правове закріплення, адекватне ресурсне забезпечення й активне залучення всіх суб'єктів – від громадськості до урядових структур – можуть забезпечити ефективну відповідь на виклики кліматичної трансформації та посилити стійкість держави до багатокомпонентних загроз майбутнього.

З метою вирішення зазначених проблем та забезпечення кліматичної безпеки пропонуємо реалізувати нормативно-організаційний механізм забезпечення кліматичної безпеки, який наведено на рис. 1.

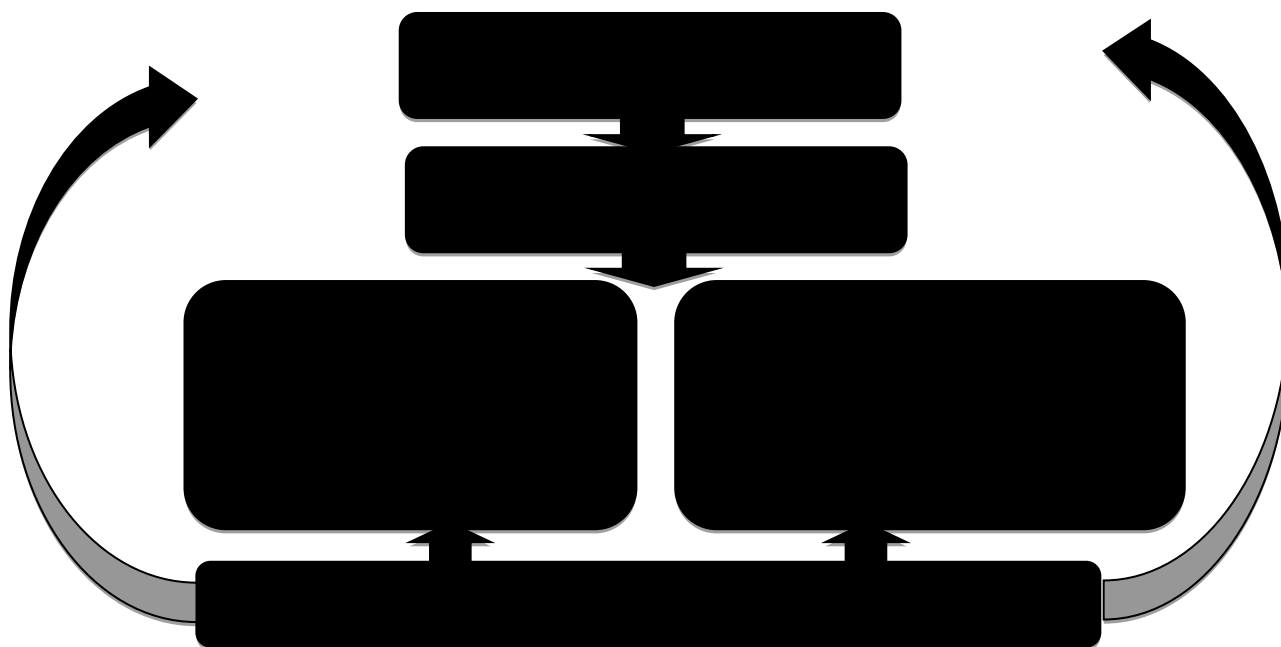

Рисунок 1. – Нормативно-організаційний механізм забезпечення кліматичної безпеки в системі національної безпеки України.

Figure 1. – Regulatory and organizational mechanism for ensuring climate security in Ukraine's national security system.

У системі національної безпеки України кліматична безпека визнається важливим її компонентом, що прямо впливає на стійкість держави до внутрішніх та зовнішніх загроз. З огляду на зростання частоти та масштабів кліматичних катаклізмів, питання формування нормативно-організаційного механізму забезпечення кліматичної безпеки набуває особливої актуальності. Цей механізм розглядається як інтегральна складова державної екологічної політики, яка водночас виконує функцію превентивного інструменту у сфері національної безпеки.

Центральним елементом цього механізму виступає формування та впровадження Національної кліматичної стратегії. Її розробка повинна спиратися на міжнародно визнані документи – зокрема, Паризьку кліматичну угоду, Європейський зелений курс, Цілі сталого розвитку ООН – а також на найкращі практики адаптації, які апробовані в країнах ЄС. Ця стратегія має включати не лише кількісно вимірювані цілі щодо скорочення викидів парникових газів, а й комплексні заходи щодо адаптації критичної інфраструктури, підвищення екосистемної стійкості, розвитку альтернативної енергетики, модернізації агросектору та зменшення техногенного навантаження на довкілля.

Не менш значущим елементом нормативно-організаційного механізму є чітке визначення цілей і завдань державної кліматичної політики, які б враховували міжгалузевий і регіональний контекст. Це передбачає не лише декарбонізацію економіки чи енергоефективність, а й заходи з адаптації у

сферах охорони здоров'я, соціального захисту, освіти та оборони. Визначення конкретних індикаторів ефективності таких завдань дозволяє забезпечити оперативне коригування політики та узгодження її з безпековими пріоритетами країни.

Ключовим для реалізації кліматичної політики є визначення кола суб'єктів, які беруть участь у формуванні та впровадженні рішень. До них належать органи державної влади на центральному і місцевому рівнях, зокрема Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство енергетики України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економіки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, органи місцевого самоврядування, наукові інститути, громадські організації, а також бізнес-структури. Визначення повноважень кожного з цих суб'єктів, налагодження механізмів координації між ними й чіткий розподіл відповідальності – одна з умов ефективності політики кліматичної безпеки в системі національної безпеки.

Важливою складовою є створення дієвого механізму моніторингу впровадження кліматичних заходів. Такий моніторинг має ґрунтуватися на відкритих джерелах даних, відповідати міжнародним стандартам верифікації, мати регулярний характер і забезпечувати не лише інформування громадськості, але й можливість аналітичної оцінки та коригування рішень. У цьому контексті особливої ваги набуває цифровізація екологічного моніторингу та створення інтегрованих баз даних, які дозволять швидко оцінювати динаміку ризиків та ефективність вжитих заходів.

Окреме місце в механізмі займає ідентифікація та управління кліматичними ризиками. Це передбачає виявлення потенційних загроз для безпеки населення, критичної інфраструктури, агропромислового комплексу, водного та енергетичного секторів. З цією метою мають розроблятися прогнози, сценарні моделі, карти вразливості територій, проводиться зонування регіонів за ступенем ризику. На їх основі ухвалюються рішення щодо пріоритетності інвестицій, розробки адаптаційних програм, розбудови захисної інфраструктури, запуску інформаційних кампаній тощо. Превентивність – основа сучасного розуміння кліматичної безпеки як частини національної безпеки.

Для підвищення системності й координації заходів доцільно створити постійно діючий інституційний орган – Національну кліматичну раду. Цей орган повинен виступати як платформа для стратегічного планування, оцінки політик і координації між зацікавленими сторонами. Його склад доцільно формувати на засадах паритетного представництва органів виконавчої влади, регіонів, академічної спільноти, громадянського суспільства та бізнесу. Рада має надавати експертні висновки, готувати пропозиції щодо змін законодавства, контролювати реалізацію кліматичних програм, а також представляти Україну на міжнародних форумах із питань клімату та екологічної безпеки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

Таким чином, нормативно-організаційний механізм забезпечення кліматичної безпеки в системі національної безпеки України має багаторівневу структуру, що охоплює стратегічне планування, правове регулювання, міжвідомчу взаємодію, інституційну координацію та суспільну участь. Його ефективна реалізація сприятиме не лише зміцненню стійкості України до екологічних і кліматичних викликів, а й посиленню позицій держави в системі міжнародної кліматичної дипломатії, зменшенню вразливості критичної інфраструктури та захисту життєво важливих інтересів громадян у довгостроковій перспективі. У перспективі подальших досліджень передбачається здійснення системного та порівняльного аналізу кліматичної безпеки в країнах ЄС, формулювання рекомендацій щодо імплементації такого досвіду в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проць Н. Кліматична безпека: сутність та необхідність фінансового забезпечення. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 1. С. 142–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_1_22
2. Скуйбіда О.Л., Крижко Л.О. Екологічна безпека та кліматична політика України. *Водні і наземні екосистеми та збереження їх біорізноманіття* : зб. наук. праць. 2020. С. 17–19.
3. Charbonneau B. The Era of Climate Security. *Canadian Military Journal*. 2024. № 24(1). P. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.24908/cmj.v24i1.19160>
4. Dalby S. Rethinking Environmental Security. Edward Elgar, Cheltenham, 2022. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=JeVvEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=C7iENrR5io&sig=sYoKuq45Mvu5vgPQzDhJvE9DSq0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення 01.07.2025).
5. Goldberg M. Climate Security: The Role of Knowledge and Scientific Information in the making of a Nexus. Routledge, London, 2023. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003451525/climate-security-matti-goldberg> (дата звернення 01.07.2025).
6. Hardt J. N. Climate change and security in the Anthropocene: Existential threats, ethics, and futures. In: Pellegrino, G., Di Paola, M. (Eds.). *Handbook of the Philosophy of Climate Change*. Springer, Cham. 2023. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-07002-0_93
7. Harris Paul G. Pathologies of climate governance: International relations, national politics and human nature. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.
8. Ide T. The dark side of environmental peacebuilding. *World Dev.* 2020. 127. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104777>
9. Lawrence M., et al. Global polycrisis: The causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustain.* 2024. № 7 (e6). P. 1–16. URL: <https://cascadeinstitute.org/wp-content/uploads/2024/01/global-polycrisis-the-causal-mechanisms-of-crisis-entanglement.pdf>
10. McDonald M. Ecological Security: Climate Change and the Construction of Security. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.
11. McDonald M. Fit for purpose? Climate change, security and IR. *International Relations online first*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1177/00471178241268270>
12. Menton M., LeBillon P. (eds). Environmental Defenders: Deadly Struggles for Life and Territory. London : Routledge, 2021.

13. Newell P., van Asselt H., Daley F., Building a fossil fuel non-proliferation treaty: Key elements. *Earth System Governance*. 2022. Vol. 14, 100159. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.esg.2022.100159>
14. Shannon O'Lear. The slow violence of climate security. *Geoforum*. 2024. 155. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2024.104078>
15. Vogler A. On (in-)secure grounds: How military forces interact with global environmental change. *J. Global Secur. Stud.* 2024. Vol. 9. Is. 1. Ogad026. DOI: <https://doi.org/10.1093/jogss/ogad026>

Стаття надійшла до редакції 19.03.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 29.04.2024 р.

Parkhomenko-Kutsevil O. I.,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,

Head of the Department of Public Administration and Management,

Grigoriy Skovoroda University in Pereyaslav,

30, Sukhomlynskooho st., Kyiv region, Pereyaslav, 08401, Ukraine

e-mail: pkoi@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

THEORETICAL PRINCIPLES OF ENSURING CLIMATE SECURITY IN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The article states that climate security can be defined as the state of protection of an individual, society and the state from risks and threats associated with the negative consequences of global climate change. A society is considered to be climate-safe if it has the following characteristics: a high level of securitization of climate change at the state policy level; significant financial and organizational support for decarbonization processes from the state (including large investments in low-carbon development and strict climate regulation); a high level of public awareness of the need to combat climate change; as well as the presence of significant natural resources that contribute to maintaining protection from climate threats. The author identifies the main problems of climate security in Ukraine and proposes to introduce a regulatory and organizational mechanism for ensuring climate security in the national security system of Ukraine, which consists of the following elements. The central element of this mechanism is the formation and implementation of the National Climate Strategy. Its development should be based on internationally recognized documents — in particular, the Paris Climate Agreement, the European Green Deal, the UN Sustainable Development Goals — as well as on the best adaptation practices tested in EU countries. An equally important element of the regulatory and organizational mechanism is a clear definition of the goals and objectives of the state climate policy, which would take into account the cross-sectoral and regional context. The key to implementing climate policy is to determine the circle of entities participating in the formation and implementation of decisions. An important component is the creation of an effective mechanism for monitoring the implementation of climate measures. Such monitoring should be based on open data sources, meet international verification standards, be regular and provide not only public information, but also the possibility of analytical assessment and correction of decisions. A separate place in the mechanism is occupied by the identification and management of climate risks. To increase the systematicity and coordination of measures, it is advisable to create a permanent institutional body — the National Climate Council.

Keywords: *public administration, national security, climate security, environmental security, personal security, climate change, green deal.*

REFERENCES

1. Prots N. (2018). Climate security: the essence and necessity of financial support. *Economic Journal of the Lesya Ukrainka Eastern European National University*, no. 1, 142–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_1_22 [in Ukrainian].
2. Skuybida, O.L. & Kryzhko, L.O. (2020). Environmental security and climate policy of Ukraine. *Aquatic and terrestrial ecosystems and preservation of their biodiversity: collection of scientific works*, 17–19. [in Ukrainian].
3. Charbonneau, B. (2024). The Era of Climate Security. *Canadian Military Journal*, 24(1), 5–10. DOI: <https://doi.org/10.24908/cmj.v24i1.19160>
4. Dalby, S. (2022). Rethinking Environmental Security. Edward Elgar, Cheltenham. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=JeVvEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=C7iENrR5io&sig=sYoKuq45Mvu5vgPQzDhJvE9DSq0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
5. Goldberg, M. (2023). Climate Security: The Role of Knowledge and Scientific Information in the making of a Nexus. Routledge, London. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003451525/climate-security-matti-goldberg>
6. Hardt, J.N. (2023). Climate change and security in the Anthropocene: Existential threats, ethics, and futures. In: Pellegrino, G., Di Paola, M. (Eds.). *Handbook of the Philosophy of Climate Change*. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-07002-0_93.
7. Harris, Paul G. (2021). Pathologies of climate governance: International relations, national politics and human nature. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Ide, T. (2020). The dark side of environmental peacebuilding. *World Dev.* 127. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104777>
9. Lawrence, M., et al. (2024). Global polycrisis: The causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustain.* 7 (e6), 1–16. URL: <https://cascadeinstitute.org/wp-content/uploads/2024/01/global-polycrisis-the-causal-mechanisms-of-crisis-entanglement.pdf>
10. McDonald, M. (2021). Ecological Security: Climate Change and the Construction of Security. Cambridge: Cambridge University Press.
11. McDonald, M. (2024). Fit for purpose? Climate change, security and IR. *International Relations online first*. DOI: <https://doi.org/10.1177/00471178241268270>
12. Menton, M. & LeBillon, P. (eds) (2021). *Environmental Defenders: Deadly Struggles for Life and Territory*. London: Routledge.
13. Newell, P. & van Asselt, H. & Daley, F. (2022). Building a fossil fuel non-proliferation treaty: Key elements. *Earth System Governance.* 14, 100159. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.esg.2022.100159>
14. Shannon, O'Lear. (2024). The slow violence of climate security. *Geoforum.* 155. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2024.104078>
15. Vogler, A. (2024). On (in-)secure grounds: How military forces interact with global environmental change. *J. Global Secur. Stud.*, vol. 9, is. 1, ogad026. DOI: <https://doi.org/10.1093/jogss/ogad026>

The article was received by the editors 19.03.2024.

The article is recommended for printing 29.04.2024.